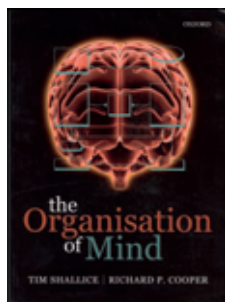

Dyptpløyende om menneskesinnets organisering

Tim Shallice, Richard P. Cooper
The organisation of mind
 593 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2011. Pris GBP 35
 ISBN 978-0-19-957924-2

Kognitiv vitenskap og nevrovitenskap har ulike røtter – det første forskningsområdet har vært og er et hovedfelt innen psykologien, mens det andre springer ut av en biomedisinsk forskningstradisjon. Spesielt nevrovitenskapene har gjort raske og viktige fremskritt de siste par tiårene, betinget bl.a. av teknologiske fremskritt som gjør det mulig å studere menneskehjernen in vivo. Shallice & Cooper hevder imidlertid at en dypere forståelse av mentale prosesser hemmes av at forskere innen nevrovitenskapene ofte ignorerer det kognitive forklaringsnivået. En reduksjonistisk tilnærming som anser at data fra nevrovitenskapene alene kan forklare mentale prosesser, er fortsatt utbredt. På den annen side preges kognitiv vitenskap i for stor grad av forestillinger om at kunnskap om hjernens biologi er uvesentlig. Forfatterens ambisjon er å vise at begge holdningene er uholdbare, og at økt innsikt i de store spørsmålene om hjerne og sinn krever integrasjon av de ulike forklaringsnivåene – i det som nå gjerne betegnes som kognitiv nevrovitenskap.

Boken består av tre deler. Den første – Conceptual Foundations – består av fem kapitler og starter med en meget leseverdige gjennomgang av den historiske utviklingen innen kognitiv vitenskap og nevrovitenskap. Fremstillingen gjør det lettere å forstå hvorfor forskning om menneskets hjerne og dens ytelser har vært og fortsatt er fragmentert. I kapittel 2 utdyper og konkretiserer forfatterne begrunnelsen for hvorfor verken en reduksjonistisk tilnærming (dvs. at studium av delene er nok) eller en holistisk (dvs. at kjennskap til delene har ingen betydning) er tilstrekkelig. Kognitive og hjernebaserte tilnærminger til forståelse av språk brukes til å illustrere hvor uheldig det er når forskere med ulike fagtradisjoner ikke snakker sammen. I kapitlene 3–5 drøfter forfatterne forholdet mellom metodene som er tilgjengelig innen kognitiv nevrovitenskap – fra ulike databaserte metoder for å modellere mentale prosesser til bildebehandlingsteknikker av den levende hjernen. De diskuterer også inngående styrker og svakheter ved den nevro-psykologiske tilnærmingen, dvs. psykologiske undersøkelser av pasienter med hjerneskader. Et hovedtema som de gjentar og belyser fra ulike vinkler, er hvordan de ulike metodenes svakheter og feilkilder kompenseres når resultatene ses i sammenheng.

I den andre delen drøfter forfatterne fundamentale begreper og teorier som følger av den databaserte modelleringen av mentale funksjoner, spesielt representasjoner (i hjernen), buffere eller korttidslagre og behandling av representasjoner. Forfatterne argumenterer for at disse utgjør grunnlaget for automatiserte (rutine) prosesser. Igjen er hovedhensikten å vise «how brain-based evidence can be integrated with cognitive theory».

I den tredje og siste delen løfter forfatterne analysen opp til systemer og prosesser som modulerer og styrer systemene for rutineoperasjoner. Dette gjelder bl.a. substratet i hjernen for oppmerksomhet og skifte av oppmerksomhet, monitorering av hjernens mentale operasjoner, seleksjon og intensjoner. Alt dette er funksjoner som i særlig grad er knyttet til frontallappene, og de diskuterer inngående sammenhenger mellom anatomisk lokalisasjon og mentale prosesser. Til sist drøfter de hukommelse, bevissthet og tenkning.

Boken representerer en imponerende intellektuell innsats, og preges av forfatterens inngående kjennskap til det (enormt store)

området de dekker. Mye omhandler kontroverser og ulike tolkinger – enten det dreier seg om kognitive teorier eller registrering fra enkeltnevroner hos våkne aper. Forfatterne greier det kunststykke å kombinere en kritisk og analytisk tilnærming med sterke integrerende grep. De tilkjennegir klart sine egne tolkinger og synspunkter, og der de er uenige med andre, sier de det eksplisitt og begrunner, slik at man ikke er i tvil om grunnlaget for standpunktene. Boken representerer nettopp den typen av integrerende forskningsformidling som man savner så sterkt i dagens enorme strøm av isolerte forskningsresultater.

Hvem er så boken skrevet for? Den krever betydelige forkunnskaper og vilje til å følge lange resonneringer med mye og komplekse data innvevd. Selv sier forfatterne at de særlig henvender seg til akademikere og forskningstudenter innen kognitiv psykologi, nevropsykologi, system- og atferdsorientert neurobiologi samt enkelte filosofer. Men selv om man ikke tilhører disse gruppene, kan deler sikkert leses med utbytte av mange leger. Spesielt kan den tjene som et korrektiv hvis man lurer på om gjengse fremstillinger av sammenhenger mellom hjerne og sinn er litt for lettvinde.

Per Brodal
 Institutt for medisinske basalfag
 Universitetet i Oslo

Viktig om vedvarende tema

Helge A. Sølberg
Oppvekst med psykiske lidelser hos nære pårørende

Samtalegruppen som frigjørende redskap.
 216 s. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2011.
 Pris NOK 280
 ISBN 978-82-05-40887-8

Helge A. Sølberg er psykolog og erfaren kliniker som vil formidle to prosjekter. Det ene er å beskrive konsekvensene av å vokse opp med psykisk lidelse hos nære pårørende. Det andre er å formidle erfaringene fra et behandlingsprosjekt som kalles «Andungen»; et prosjekt der voksne som har vokst opp med psykisk lidelse hos en nær pårørende, får hjelp gjennom gruppebehandling.

Forfatteren peker tidlig på at barn av pasienter med psykiske lidelser har vært oversett av helsevesenet. Han henvender seg til personer som har vokst opp med psykisk syke foreldre eller søsken, i tillegg til fagpersoner som kommer i kontakt med psykisk syke og deres familier. Boken blir derfor særlig avgjørende for dem og et viktig bidrag for å minne oss på et tema som alltid vil være aktuelt.

Sølberg gir en generell beskrivelse av årsaker til at barn av en psykisk syk forelder blir oversett, og hvorfor det å ha en psykisk syk forelder også medfører en sårbarhet for barn i denne posisjonen. Beskrivelsene illustrerer forfatteren med gode og rike vignetter som gir innsikt i forståelsen.

Deretter omtaler forfatteren prosjektet «Andungen»; et behandlingsopplegg for en bred gruppe av personer som har opplevd strev og hindringer i livet sitt som konsekvens av sin oppvekst. Det er gjennomgang av både bakgrunnen og resultatene for de personene som har deltatt i dette prosjektet. I tillegg til beskrivelser er det også refleksjon over sårbarhet, både for den enkelte og i familiesammenheng. Her legges vekt på hvordan tilknytningsmønstre og -erfaringer formes, og hvordan nye erfaringer med andre kan gi mulighet for at følelser både kan undersøkes og gjennomarbeides.

I prosjektet er det samtalegruppen som har vært behandlingsinstrumentet. Gjennomgangen av både prinsippene for gruppebe-